

Maria Grażyna Zieleń OCD

Alija

היילע

DANIEL OSWALD RUF E I S E N
B I O G R A F I A

FLOS CARMELI

Poznań 2023

© Copyright by FLOS CARMELI 2023 – wydanie 1

Korekta

Urszula Motyl-Śliwa

Imprimi potest

o. Jan Piotr Malicki OCD, Prowincjał
Warszawa, dnia 16.02.2023, L. dz. 27/P/2023

Nihil obstat

o. Placyd Paweł Ogórek OCD, Cenzor

Imprimatur

ks. bp Grzegorz Balcerek, Wikariusz Generalny
Poznań, dnia 17.02.2023, N. 710/2023

Wydawca

FLOS CARMELI Sp. z o.o.

Wydawnictwo Warszawskiej Prowincji Karmelitów Bosych

ul. Działowa 25 | 61-747 Poznań

tel.: 61 856 08 34 | e-mail: wydawnictwo@floscarmeli.pl

www.floscarmeli.pl

ISBN 978-83-66504-67-7

Niniejszą książkę dedykuję
mojemu Dziadkowi, Hubertowi Wypchołowi.
Został zamordowany przez Niemców 4 lutego 1944 roku
w więzieniu przy ulicy Montelupich w Krakowie.
Mimo katowania nie wydał nikogo.

Z uśmiechem też na ustach
Zjawił się Żyd z gminy,
Otworzyła się droga, droga do Palestyny.
Ogólna radość udzieliła się i jemu:
„Zostawmy Polakom Polskę, jedźmy do Jerozolimy!”

B. Baum

WSTĘP

Inspiracją niniejszej pozycji jest autobiograficzna opowieść *Autobiografia. Połknąłem haczyk Królowej Karmelu*¹. Jest to książka opracowana przez ojca Benignusa (Józefa Wana-ta) OCD na podstawie notatek autobiograficznych ojca Daniela Marii od Najświętszego Serca Pana Jezusa, karmelity bosego (Oswalda Rufeisena, 1922-1998). Dlatego główną postacią tej-że pozycji jest ojciec Daniel, który pochodził z rodziny Żydów aszkenazyjskich². Od lat młodości marzył o wyjeździe do

---

¹ O. Daniel Maria od Najświętszego Serca Pana Jezusa (Oswald Rufeisen), *Autobiografia. Połknąłem haczyk Królowej Karmelu*, opr. Benignus Józef Wana-ta OCD, Kraków 2001 (dalej: *Autobiografia*).

² Żydzi aszkenazyjscy pochodzą z Europy Środkowej i Wschodniej, częściowo z Zachodniej. Od XVIII wieku osiedlali się w Ameryce. Ich językiem jest *jidysz* powstały już około X wieku. Wywodzi się z dialektu średnio-wysoko-niemieckiego z dodatkiem elementów hebrajskich, słowiańskich i romańskich, jest zapisywany alfabetem hebrajskim. Kolebką kultury i liturgii Żydów aszke-nazyjskich były miasta: Spira, Wormacja i Moguncja. Aktualnie większa część wspólnot żydowskich pochodzących z Europy (z wyjątkiem regionu Morza Śród-ziemnego) to wspólnoty Żydów aszkenazyjskich. Dziś słowo „aszkenazyjski” dotyczy rodowodu rodziny oraz zbioru określonych zwyczajów. Obok Żydów aszenazyjskich istnieje grupa Żydów sefardyjskich, pochodzących z Półwyspu Iberyjskiego i z państw arabskich: z Afryki Północnej, Bliskiego Wschodu,

Ziemi Świętej. W tym celu uczył się języka hebrajskiego³. Gdy przystał do syjonistów⁴ pokochał pieśni hebrajskie, a zwłaszcza psalmy.

Druga wojna światowa pokrzyżowała jego plany na przyszłość. Przebywał wówczas na terenach dzisiejszej Ukrainy, Litwy i Białorusi, a żeby przeżyć, wykonywał różne zajęcia. Pracował jako szewc, murarz, handlował różnymi towarami, pasał krowy na pastwisku u gospodarza, udzielał korepetycji z przedmiotów ścisłych i języka niemieckiego. To były „jego uniwersytety”. Wszystkie jego działania wynikały w jego przypadku z naturalnej dobroci.

Z czarnej nocy Holocaustu⁵ został uratowany przez siostry zmartwychwstanki. Nie był jednak biernym obserwatorem tragicznych wydarzeń. Ukrywając się w klasztorze odkrył Jezusa, jako Żyda. Po konwersji na chrześcijaństwo został karmelitą bosym. Będąc w nowicjacie, na polecenie magistra nowicjatu w Czernej, ojca Leonarda (Kowalówki), zaczął spisywać swe dzieje. Zastrzegł we wstępie, że pisał jedynie z posłuszeństwa przełożonym w zakonie i miał nadzieję, że nikt postronny nie

---

z Azji Środkowej. Ich największe społeczności zamieszkiwały tereny obecnej Hiszpanii i Portugalii. Cechą charakterystyczną Żydów sefardyjskich jest odmienny od aszkenazyjskiego sposób sprawowania liturgii oraz inne zwyczaje.

³ Język hebrajski należy do rodziny języków semickich. Jest to historyczna grupa językowa, dominująca w południowo-zachodniej Azji. Co ciekawe, w hebrajskim, podobnie jak w innych językach semickich, słowa piszemy od strony prawej do lewej. Przypuszcza się, że mogło się to wiązać z większą łatwością sporządzania inskrypcji właśnie w tym kierunku na materiale kamiennym, którego pierwotnie używano do zapisywania tekstów.

⁴ Syjonizm – ruch społeczny i polityczny zapoczątkowany przez Teodora Herzla pod koniec XIX wieku. Jego celem było – według kongresu w Bazylei w 1897 roku – wspieranie i propagowanie żydowskiej akcji osiedleńczej na terenach Palestyny w celu utworzenia w nieokreślonej przyszłości żydowskiego państwa.

⁵ Holocaust (gr. *Holokaustos*), czasem piszemy to słowo, jako Holokaust. Oznacza zagładę Żydów europejskich w czasie drugiej wojny światowej, inaczej: całopalenie, ofiara całopalna, ofiara spalana w całości, Shoah, Szoa, Zagłada, ludobójstwo.

będzie czytał tych kartek. Pamiętnik jest świadectwem żywej wiary konwertyty, stąd wiele w nim rozmyślań na temat miłosierdzia Bożego względem autora, podziękowań Opatrzności Bożej za ocalenie. W tym dziele to Bóg jest na pierwszym miejscu. Brat⁶ Daniel szczegółowo opisał dynamikę procesu swej konwersji. We wszystkich wydarzeniach życia dostrzegał prowadzenie Jezusa. Uważał, że to On kierował jego drogą, wyprowadzał go z przeróżnych opresji w czasie wojny, działał cuda w jego życiu.

Kolejną wersję pamiętnika brat Daniel napisał na prośbę swej matki duchownej, siostry Euzebii (Władysławy Bartkowiak, 1903-1983), zmartwychwstanki. Zapiski podzielone są na dwie części: pierwsza objęła początkowe dwadzieścia lat jego życia – okres od urodzenia do przyjęcia sakramentu chrztu świętego, czyli od 1922 do 1942 roku. Druga część to zapiski mówiące o okresie od chrztu do wstąpienia do nowicjatu zakonu karmelitów bosych w Czernej. Tę część napisał w 1953 roku w Brzeźnicy. Fragmenty tego dzieła opublikowali studenci z seminarium duchownego karmelitów bosych w Krakowie w czasopiśmie „Karmel” bez wiedzy i zgody autora. Artykuł zatytułowano: *Moja droga do Chrystusa*. Ojciec Daniel bardzo krytycznie wyraził się o tej publikacji. Nie był z niej zadowolony. A wręcz było mu przykro. Zastrzegł, że pisał to z pozycji kleryka i nie przeznaczył tego do wydania. Także jego rodzina mieszkającej w Izraelu było przykro, gdy czytali to, co napisał o swej siostrze, licząc na jej konwersję.

W pamiętniku – jak zapisał – bardzo żarliwie prosił Boga o nawrócenie swego brata na chrześcijaństwo. Po wielu latach w czasie pobytu w Izraelu zmienił swe nastawienie do rodziny i swego brata Leona. Zobaczył, jak w praktyce trudna jest konwersja z judaizmu na chrześcijaństwo. Codziennosc izraelska nie była taką, jaką sobie wymarzył w nowicjacie i musiał się

---

⁶ Aż do chwili przyjęcia święceń kapłańskich w zakonie karmelitańskim był nazywany „bratem”, jak wszyscy pozostali nowicjusze. Dopiero po otrzymaniu sakramentu kapłaństwa zwracano się do niego „ojcze”.

z tym pogodzić. Zarówno brat, jak i jego rodzina pozostali przy judaizmie. Z biegiem lat jego poglądy ewoluowały, przewartościowały się jego zapatrywania, pewnych przekonań po latach już nie podzielał.

Jest jeszcze trzecia wersja życiorysu: to podanie o przyjęcie do zakonu karmelitów bosych. Dopiero po śmierci ojca Daniela opracowano i wydano jego *Autobiografię*. Książkę napisano w oparciu o najdłuższą jego relację. Autentyczność jego konwersji nie podlega wątpliwości, żar wiary i doświadczenie religijne sprawiają, że postać ojca Daniela staje się, w miarę lektury *Autobiografii*, coraz bardziej pełna uroku, ukazując gorące serce konwertyty. Pisał najczęściej wieczorami. Magister nowicjatu pozwalał mu na tę pracę nie dłużej niż do godziny 20⁰⁰, stąd rozterki brata Daniela w czasie pisania. Fakty przeplatał rozważaniami na tematy duchowe, powracał często do wątków, o których już pisał wcześniej. Aby wyłuskać chronologię wydarzeń z tego dzieła, trzeba bardzo uważnie skoncentrować się na kolejności faktów. Dla niego daty były oczywiste, ale już nie dla nas. Interesująca jest również linia jego życia wewnętrznego: począwszy od tradycyjnego judaizmu w dzieciństwie, poprzez ateizm w latach młodości, aż do konwersji na chrześcijaństwo i przyjęcie daru kapłaństwa oraz życia konsekrowanego w dojrzałym życiu w zakonie.

Gdy po kilku latach kapłaństwa wyjechał do Izraela, w Hajfie założył hebrajskojęzyczną wspólnotę chrześcijańską „Dom chleba” na wzór judeochrześcijańskiego Kościoła w Jerozolimie, który istniał tam w czasach apostołskich. Obecnie jest to już nieco inna wspólnota złożona przede wszystkim z emigrantów pochodzących z różnych zakątków świata. Msze święte odbywają się tu w kilku językach zależnie od potrzeb: w hebrajskim, angielskim, łańskim.

Ojciec Daniel był nietuzinkową osobą, bardzo znaną w Europie, Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej i, oczywiście przede wszystkim, w całym Izraelu. Także dla szerokich kręgów

polskiego duchowieństwa był postacią niebanalną. Ojciec Jan Kanty (Stasiński) OCD rozmawiał o nim z ich wspólnym znajomym, pisarzem polskim żydowskiego pochodzenia Romanem Brandstaetterem⁷, który podziwiał i cenił tego zakonnika.

Wiele współczesnych opracowań zawiera wzmianki na temat ojca Daniela. W książce Timothy Snydera *Czarna Ziemia, Holokaust jako ostrzeżenie* znajdziemy pięć stron jemu poświęconych. Gabriel Kayzer w książce *Klincz? Debata polsko-żydowska* przeprowadził wiele wywiadów, w których prelegenci wypowiadają się na temat ojca Daniela: Stella Zylbersztajn-Tzur⁸, która od pewnego czasu została jego penitentką, opowiadała o jego życiu i perypetiach w Izraelu; ksiądz Sławomir Abramowski mówił o początkach wspólnoty katolików hebrajskojęzycznych, którą założył ojciec Daniel; mecenas Uri Huppert⁹, który osobiście poznał ojca Daniela, wypowiadał się o jego problemach z otrzymaniem obywatelstwa Izraela, a także o jego interesującej koncepcji powstania Kościoła hebrajskiego; wspominali go także ksiądz Grzegorz Pawłowski i ksiądz Jerzy Witek. O ojcu Danielu napisał również w swej publikacji Piotr Zychowicz: *Żydzi. Opowieści niepoprawne politycznie*¹⁰. Nie wszyscy rozu-

---

⁷ Roman Brandstaetter (1906-1987) znany polski pisarz, poeta, dramaturg, tłumacz.

⁸ Stella Zylbersztajn-Tzur, urodzona w Łodzi w 1925 roku, konwertytka z judaizmu ocalała z Holocaustu dzięki kilkudziesięciu Polakom z Łosic i okolicznych wsi. W późniejszych latach została penitentką ojca Daniela. Zob. <https://www.youtube.com/watch?v=ZCTGksVVUQ4> – z 23 maja 2020 roku, a także, w: Stella Zylbersztajn-Tzur, *Stella. Mój miłosierny Bóg czuwa nade mną!*, Świdnica 2016.

⁹ Uri (Jerzy) Huppert (1932) izraelsko-polski prawnik, pisarz, dziennikarz i działacz polityczny, doktor nauk humanistycznych. Od 1973 roku Uri Huppert syn Ignacego był radnym Jerozolimy. W izraelskim Ministerstwie Spraw Zagranicznych sprawował wiele ważnych stanowisk. Był wykładowcą na Uniwersytecie Stanowym w Cleveland w Ohio. Autor wielu pozycji m.in.: *Izrael. Rabini i heretycy; Izrael na rozdrożu; Podróż do źródeł pamięci; Izrael w cieniu fundamentalizmów*.

¹⁰ Zob. P. Zychowicz, *Żydzi, Opowieści niepoprawne politycznie*, Poznań 2016, s. 237.

mieli jego poglądy i nie zgadzali się z nim we wszystkim. Czasem jego zapatrywania wywoływały kontrowersje.

Cennym opracowaniem dotyczącym tej postaci jest książka Nechamy Tec¹¹ *Daniel w jaskini Lwa. Życie Oswalda Rufeisena*¹². Autorka w dużej mierze czerpie swą wiedzę z osobistych wywiadów z ojcem Danielem, jego rodziną i znajomymi. Jednak między *Autobiografią*, a pozycją Nechamy Tec występuje parę różnic dotyczących faktów i ich interpretacji (w takich sytuacjach powoływałam się na *Autobiografię*, a w przypisach lub w tekście w nawiasach uwzględniałam opinię Nechamy Tec).

Nie można pominąć milczeniem powieści Ludmiły Ulickiej zatytułowanej: *Daniel Stein, tłumacz*. Książka wprawdzie należy do rzędu beletrystyki, ale może zawierać także wątki prawdziwe, takie jak: „Sprawozdanie z pobytu Papieża Pawła VI w Izraelu” czy „List przeora klasztoru Stella Maris” do przeora Libańskiej Prowincji Zakonu Braci Bosych Najświętszej Marii Panny z góry Karmel”. Sprawdzenie autentyczności zawartych tu dokumentów należy do historyków.

Wiele publikacji ukazało się na jego temat w różnych pismach. Należy do nich między innymi „Tygodnik Powszechny”. W 1962 roku w „Tygodniku Powszechnym” przedrukowano artykuł napisany na podstawie wywiadu z ojcem Danielem. Wywiad zatytułowany: *Jestem Żydem* przeprowadził Henryk Wiss w Hajfie¹³. Także ciekawy artykuł ukazał się w tygodniku „Od Nowa” wydawanym w Tel Awiwie. Autor przedstawił w nim życie ojca Daniela w czasie drugiej wojny światowej, konwersję na chrześcijaństwo i wstąpienie do zakonu. „Tygodnik Powszechny” opublikował także interesujące artykuły autorstwa ojca Daniela:

---

¹¹ Nechama Tec (1931), Żydówka, emerytowany profesor socjologii w *University of Connecticut* w Stamford w USA. Autorka wielu książek z zakresu Holocaustu. Jest członkiem Rady Naukowej Muzeum Holocaustu w Waszyngtonie. Laureatka wielu nagród i doktoratów honorowych.

¹² N. Tec, *Daniel w jaskini lwa. Życie Oswalda Rufeisena*, Warszawa 2008 (dalej: N. Tec, *Daniel*).

¹³ H. Wiss, *Jestem Żydem*, „Tygodnik Powszechny” nr 21 (1962), 3.

*Katolicy w Izraelu*¹⁴, *Echa Soboru w Izraelu*¹⁵. Także inni autorzy podejmowali temat historii ojca Daniela: Kinga Strzelecka OSU¹⁶, Małgorzata Golicka-Jabłońska¹⁷, Ewa Kurek¹⁸, Maria Osterwa-Czekaj¹⁹. W Internecie możemy przeczytać artykuły na jego temat napisane w języku angielskim. Znajdziemy tam także krótkie interesujące filmy dokumentalne, w których ojciec Daniel opowiada o swym życiu i działalności²⁰.

Także ojciec Daniel osobiście zeznawał 9 stycznia 1948 roku przed Wojewódzką Żydowską Komisją Historyczną w Krakowie. Składał wówczas świadectwo z eksterminacji Żydów na Litwie i Białorusi.

Uri (Jerzy) Huppert wspominając spotkanie z ojcem Danielem w Izraelu stwierdził, że zrobił on na nim wrażenie człowieka skromnego, miłego, cichego, takiego, który pragnął być niewidoczny niemal przeźroczysty. Podczas rozmowy daleki był od arogancji w jakimkolwiek sensie tego słowa. Ojciec Daniel odbierany był jako kulturalny, spokojny i pokorny zakonnik²¹.

Szukał okazji, by ocalić życie ludzkie, by czynić dobro każdemu człowiekowi. Jest w tym przykładem dla każdego z nas. Nie poddawał się zniechęceniu, lecz mobilizował wszystkie siły, by pomagać innym. Pod koniec życia przyznał, że w młodości popełnił kilka błędów. Jego wielkość tkwi w tym, że nazywał je po imieniu.

¹⁴ D. Rufeisen, *Katolicy w Izraelu*, „Tygodnik Powszechny” nr 28 (1960), 5.

¹⁵ D. Rufeisen, *Echa Soboru w Izraelu*, „Tygodnik Powszechny” nr 47 (1962), 11.

¹⁶ K. Strzelecka, *Berit-Przymierze*, Verbinum, Wydawnictwo Księży Werbiśtów, Warszawa 1987.

¹⁷ M. Golicka-Jabłońska, *Ojciec Daniel, Izrael dziś*, „Gość Niedzielny” R. 65 (1988), nr 45.

¹⁸ E. Kurek, *Żydzi, Polacy, czy po prostu ludzie...*, Lublin 1992.

¹⁹ M. Osterwa-Czekaj, bez tytułu, jest to wywiad telewizyjny z ojcem Danielem przeprowadzony dla firmy Macieja Szumowskiego w Hajfie w 1993 roku.

²⁰ <https://youtu.be/yu68-pFpmoQ>; https://youtu.be/7_GuyD20xSQ z dnia 16 lutego 2023 roku.

²¹ Rozmowa Uri Hupperta ze mną z 14 stycznia 2021 roku.

W latach osiemdziesiątych XX wieku moja mistrzyni nowicjatu siostra Maria Immakulata od Ducha Świętego OCD (Janina Adamska, 1922-2007) z właściwym sobie entuzjazmem opowiadała o ojcu Danielu, którego poznała osobiście, będąc nowicjuską razem z siostrą Emmanuelą (Stellą Zylbersztajn-Tzur, ur. 1925 rok) od świętego Józefa w klasztorze poznańskim. Ojciec Daniel już jako kapłan szukał wtedy wśród karmelitanek bosych tych, które miały korzenie żydowskie, aby zaprosić je do Izraela. Chciał tam stworzyć klasztor karmelitański, w którym modlitwy miały być wyrażane w języku hebrajskim.

Kiedys przechodząc przez teren naszej biblioteki klasztornej w Gdyni, zwróciłam uwagę na *Autobiografię* ojca Daniela. Zabrałam książkę z półki do celi i od razu przeczytałam ją w całości. Zaciekawiła mnie postać tego zakonnika i dała do myślenia. Stąd zrodził się pomysł napisania jego biografii.

Maria Grażyna OCD (Grażyna Zieleń)
Gdynia, 21 stycznia 2020 roku.

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
-------------	---

CZĘŚĆ I

ŻYCIOWE PRÓBY	19
• Zadziele – zatopione rodzinne gniazdo.....	19
• W karczmie u Żyda Rufeisena	21
• Dzieciństwo w Zadzielu.....	25
• W szkolnej ławie	27
SYJONISTYCZNA WIOSNA ŻYCIA	39
• Hebrajskie Pieśni Syjonu	45
• Niemieckie gwałtowne natarcie	47
• Lwów – ukraińskim miastem pogranicza.....	48
• Wilno – litewska Jerozolima	53
• Niezbyt legalne zmiany.....	57
• <i>Alija</i> czyli powrót do <i>Erec Israel</i>	60
ROZCZAROWANIA OSWALDA.....	63
• Wojenny areszt.....	67
• Szewskie tarapaty.....	70
• Nielegalne zmiany	72
• Ponowna droga do Ponar	75
• Ocalony Uciekinier.....	75
• Wieśniak z przypadku	77
• Pieszko ku Białorusi	79
• W Turcu „jak u Pana Boga za piecem”	80

SPIS TREŚCI

• Stróż szkolny	82
• Spotkanie z Szymonem Serafinowiczem.....	83
MALEŃKI MIR	85
• Tłumacz – policjant.....	87
• Obcy-swoj na gestapo.....	88
• Współpraca tłumacza.....	90
• Getto Mirskie	99
• Powracający uciekinierzy	102
• Szokujący proces.....	106
• Szczęśliwy traf.....	110

CZĘŚĆ II

ŻYCIOWE WYBORY.....	117
• Oaza w domu zakonnym.....	117
• Proces konwersji	119
• Dobrowolne odejście z oazy i niespodziewany powrót.....	124
• Przeprowadzka.....	131
• W poszukiwaniu własnej drogi	137
• Powtórny wyrok śmierci.....	140
• W żydowskim oddziale Tuwi Bielskiego.....	144
• Pierwsze spotkanie z ocalonymi Żydami z getta mirskiego.....	147
• Leśna konspiracja	150
• Szub, czyli powrót na właściwą drogę.....	154
• Przyjaźnie, więzi, relacje.....	155
• Ostatnie chwile wojny	157
• Niechciany NKWD-ysta.....	160
• W Nowej Wilejce	165

SPIS TREŚCI

POWRÓT DO POLSKI.....	175
• Pierwsze kroki w stronę nowego życia	176
• Początek nowej drogi – nowicjat czerneński	179
• Najważniejsze zajęcia – Modlitwa.....	190
• Czas pierwszych ślubów zakonnych	192
• W prastarym grodzie Kraka	194
• Studia teologiczne w Przemyślu	200
• Powrót do pradowej stolicy Polski	203
DUSZPASTERZ W POLSCE.....	221
• Listy, listy, listy.....	223
• Duszpasterstwo w Polsce.....	227
• Pod Jasną Górą.....	232
• Dalszy ciąg posługi duszpasterskiej w Polsce.....	235
• Dylematy wizowe.....	239
OSOBISTA ALIJA.....	251
• Zakonnik klasztoru <i>Stella Maris</i>	254
• Spełnione pragnienie.....	265
• Nikt nie jest prorokiem we własnej ojczyźnie	269
• Sprawa w Sądzie Najwyższym Izraela	271
• Wizyty z Polski	279
• Kościół wczesnochrześcijański.....	283
• Przejście do Domu Ojca	289
Zakończenie	309
Podziękowania.....	311
Bibliografia	315
Źródła fotografii.....	321